

# SBORNÍK

SYSTÉMOVÉHO PROJEKTU

# HODINA



**MŠMT 2008**



## **Sborník systémového projektu HODINA**

### **Zpracoval:**

Mgr. Svatopluk Pohořelý

odbor předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání MŠMT

Praha 2008

## Obsah

Obsah .....	3
1. Základní údaje o systémovém projektu HODINA .....	4
2. Cíle projektu .....	6
3. Charakteristika cílové skupiny projektu .....	7
4. Hlavní aktivity projektu .....	8
4.1 Aktivita č. 1: Personální zajištění projektu .....	8
4.2 Aktivita č. 2: Aktualizace vstupních údajů .....	8
4.3 Aktivita č. 3: Informační servis projektu .....	8
4.4 Aktivita č. 4: Zavedení jedné disponibilní vyučovací hodiny v 7. ročnících škol .....	9
4.5 Aktivita č. 5: Zajišťování převodu financí a kontrola jejich využívání .....	9
4.6 Aktivita č. 6: Monitoring a evaluace .....	10
5. Realizační tým projektu .....	11
6. Partneři projektu .....	12
6.1 Výzkumný ústav pedagogický v Praze .....	12
6.2 Česká školní inspekce .....	12
7. Dotazníkové šetření VÚP .....	13
7.1 Cíl a forma .....	13
7.2 Předpoklady pro šetření .....	13
7.3 Zaměření dotazníku .....	13
7.4 Využití časové dotace .....	13
7.5 Význam klíčových kompetencí .....	15
7.6 Změny ve výuce .....	15
7.7 Vzdělávání učitelů/učitelek .....	16
7.8 Očekávání učitelů/učitelek ve vzdělávání ke klíčovým kompetencím ....	17
7.9 Zdroje informací o KK .....	18
7.10 Hlavní závěry .....	18
8. Zjištění ČŠI .....	20
9. Význam projektu .....	21
Přílohy .....	22
P1. Seznam použitých zkratk .....	23
P2. Ukázky publicity projektu .....	24
P2.1 Napsali o projektu HODINA .....	24
P2.2 Učitelské noviny č. 23-24/2005 .....	27
P2.3 Učitelské noviny č. 36/2005 .....	29
P2.4 Učitelské noviny č. 41/2005 .....	31
P2.5 Učitelské noviny č. 32/2006 .....	32
P3. Dotazníkové šetření v rámci projektu HODINA – Zpráva za školní rok 2005/06 (VÚP, Praha, červenec 2006)	
P4. Tematická zpráva - Monitoring a evaluace projektu „Úprava vzdělávacích programů 7. ročníků základních škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků v projektu HODINA“ (ČŠI, Praha, únor 2006)	

## 1. Základní údaje o systémovém projektu HODINA

Název projektu	Úprava vzdělávacích programů 7. ročníků škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků
Zkrácený název	HODINA
Anglický název	Modification of the 7th Grades Educational Programmes in Schools Aimed at Key Competencies Development
Registrační číslo	CZ.04.1.03/3.1.00.1/0001
Operační program	Rozvoj lidských zdrojů
Název priority	3 Rozvoj celoživotního učení
Název opatření	3.1 Zkvalitňování vzdělávání ve školách a školských zařízeních a rozvoj podpůrných systémů vzdělávání
Doba realizace	1. 9. 2004 - 31. 8. 2006
Místo realizace	Celé území České republiky kromě regionu hlavního města Prahy, která nespadá do programu OP RLZ, ale do Jednotného Programového Dokumentu pro Cíl 3 (JPD 3), kde konečným příjemcem pro systémové projekty je odbor školství Magistrátu Hlavního města Prahy.
Anotace	Projekt je zaměřen na rozvíjení klíčových kompetencí u žáků v 7. ročníku základních, základních speciálních, zvláštních a pomocných škol, zejména prostřednictvím jedné vyučovací hodiny týdně navýšené v učebních plánech od září školního roku 2004/2005. Klíčové kompetence podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání zahrnují: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní.

Zdroje financování	Systémový projekt byl spolufinancován ESF a státním rozpočtem ČR v poměru 75 % z ESF a 25 % z prostředků ČR. Finanční prostředky stanovené na realizaci projektu byly poskytovány v určeném režimu cestou MF a MŠMT.
Celková plánovaná výše finanční podpory	celkem 164 750 000 Kč z toho: 123 562 500 Kč příspěvek z ESF z toho: 41 187 500 Kč financování ze SR
Realizátor projektu	MŠMT
Partneři projektu	VÚP, ČŠI
Počet podpořených žáků	cca 240 000
Počet podpořených škol	cca 2 500
V projektu vyučováno	cca 330 000 vyučovacích hodin
Informace na webu	<a href="http://www.msmt.cz/eu/projekt-hodina">www.msmt.cz/eu/projekt-hodina</a> <a href="http://www.vuppraha.cz/clanek/31/206">www.vuppraha.cz/clanek/31/206</a>

## 2. Cíle projektu

Projekt HODINA měl 2 základní cíle:

1) zkvalitnit vzdělávání na 2. stupni ZŠ a vyrovnávat vzdělávací příležitosti žáků na ZŠ a v nižších ročnících VLG;

Cíl byl plněn rozvíjením klíčových kompetencí žáků. Ty jsou vymezeny RVP ZV jako kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.

2) postupně vytvářet podmínky pro realizaci kurikulární reformy v souladu s Národním programem rozvoje vzdělávání.

Postupné vytváření podmínek znamená, že rok před zahájením tohoto projektu byly do učebních plánů vzdělávacích programů pro základní vzdělávání přidány 2 vyučovací hodiny týdně a v následujících letech pak bylo přidáno dalších 6 vyučovacích hodin týdně. RVP ZV totiž stanovuje o 11 vyučovacích hodin týdně více (v souhrnu za 1. až 9. ročník), než učební plány v roce 2002/03.

### 3. Charakteristika cílové skupiny projektu

Cílovou skupinu projektu tvořily všichni žáci 7. ročníku základního vzdělávání, což za 2 roky trvání projektu představovalo přibližně 240 tis. žáků.

Projekt byl určen pro žáky všech typů škol poskytujících základní vzdělání (resp. základy vzdělání) – tzn. základní školy a speciální základní školy (v terminologii předchozího školského zákona základní školy, zvláštní školy a pomocné školy).

V souladu s jedním z cílů projektu nebyli cílovou skupinou žáci plnící povinnou školní docházku v nižších ročnících víceletých gymnázií a konzervatoří.

Projekt územně pokrýval celou republiku kromě Prahy, která ale realizovala v dohodě a ve spolupráci s MŠMT shodný projekt z JPD 3. Proto i žáci v Praze měli v 7. ročníku přidanou 1 vyučovací hodinu se stejnými cíli, jako v tomto projektu.

Pokud se týká zřizovatelů, pak byl projekt určen pro školy všech zřizovatelů. Jedná se totiž o povinnou školní docházku, obsah a rozsah vzdělávání tedy musí být zaručen pro všechny žáky v kýmkoliv a kdekoliv zřízené škole v ČR, zařazené ve školském rejstříku.

## 4. Hlavní aktivity projektu

Realizace projektu zahrnovala 6 hlavních aktivit. Aktivity č. 1 a 2 byly realizovány na začátku projektu, ostatní probíhaly po celou dobu trvání projektu.

### 4.1 Aktivita č. 1: Personální zajištění projektu

Projekt řídil řídicí výbor vedený ředitelem/ředitelkou odboru předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání – 22, dalšími členy byly pracovníci odboru 22, odboru administrace ESF a rozvojových programů - 27 a zástupci partnerů – VÚP a ČŠI.

### 4.2 Aktivita č. 2: Aktualizace vstupních údajů

Na začátku projektu byly aktualizovány počty žáků a tříd 7. ročníků, a to z údajů ÚIV. Aktualizace měla význam především pro financování projektu, tedy rozdělení financí na jednotlivé kraje (pro školy zřizované obcí, svazkem obcí, krajem a školy soukromé) a pro školy církevní.

### 4.3 Aktivita č. 3: Informační servis projektu

Informační podpora probíhala především na webových stránkách MŠMT a partnerů projektu. Stránky byly průběžně doplňovány a aktualizovány - popis projektu, výtahy z článků o projektu z tisku, metodické pokyny k projektu, informace o financování projektu, formuláře pro školy a kraje pro vyúčtování. Základní školy měly informace o projektu na svých www stránkách.

Přehled nejdůležitějších zveřejněných informací je uveden v následujícím seznamu:

- ▶ červen 2004 – zveřejněn pokyn MŠMT k úpravě učebních plánů a další základní informace o projektu
- ▶ březen 2005 – zveřejněna inspekční zpráva ČŠI (partnera projektu) z období září – prosinec 2004 na webových stránkách MŠMT; jednalo se o tematicky zaměřenou inspekci, kterou bylo zjišťováno využití variant navýšení počtu vyučovacích hodin, personální zajištění výuky, obsah a způsob výuky v navýšených hodinách;
- ▶ květen 2005 – průběh projektu a využití projektových hodin prezentován v ZŠ Milady Horákové v Hradci Králové a v ZŠ Máj v Českých Budějovicích;
- ▶ červen 2005 – uveřejnění článku v Učitelských novinách č. 23-24/2005 „Co přinesla hodina navíc v 7. ročníku“;
- ▶ červenec 2005 – zveřejnění závěrečné analytické zprávy z dotazníkového šetření za školní rok 2004/05, které realizoval VÚP; dotazníkového šetření se zúčastnilo 2120 škol;
- ▶ srpen 2005 – zaslání informačního dopisu na krajské úřady, církevní školy a přímo řízené organizace MŠMT s důležitými informacemi k realizaci projektu Hodina;



- ▶ září 2005 – poskytnutí informací a fotodokumentace MMR pro článek „Evropské peníze podporují české projekty“;
- ▶ říjen 2005 – zveřejnění článku „Proběhne další kontrola hodiny navíc?“ v Učitelských novinách č. 36/2005 – rozhovor s ing. Alenou Fürstovou (ČŠI);
- ▶ listopad 2005 – zveřejnění článku „Co prozradila hodina navíc?“ v Učitelských novinách č. 41/2005 – rozhovor s PaedDr. Janem Tupým (VÚP) o průběhu a zjištěních z dotazníkového šetření;
- ▶ prosinec 2005 – propagace projektu na informačních letáčích, zajišťovaných VÚP;
- ▶ v průběhu roku 2006 byly průběžně doplňovány informace na webu MŠMT a VÚP;
- ▶ září 2006 – zveřejnění článku „Dva roky projektu Hodina“ v Učitelských novinách č. 32/2006.

#### **4.4 Aktivita č. 4: Zavedení jedné disponibilní vyučovací hodiny v 7. ročnících škol**

Úprava učebních plánů byla provedena pokynem MŠMT, který v tomto případě znamenal závaznou úpravu učebních plánů škol poskytujících základní vzdělávání všech zřizovatelů.

Navýšená 1 vyučovací hodina byla do učebních plánů zařazena jako disponibilní časová dotace, kterou ředitel/ka školy mohl/a použít buď na zvýšení hodinové dotace některého volitelného předmětu (pro žáka se zvýšil počet hodin volitelného předmětu), nebo pro zařazení dalšího volitelného předmětu pro žáka (zvýšil se počet volitelných předmětů, kterým byl žák vyučován). Jiný způsob využití navýšení vyučovacích hodin nebyl možný.

Zároveň bylo pokynem stanoveno, že obsah výuky v navýšené hodině bude zvolen tak, aby nepřinesl nárůst zátěže žáků. Navýšená hodina proto nemohla být použita pro zvyšování poznatkové části učiva, ale především pro rozvoj dovedností, způsobilostí (kompetencí) a k podpoře výuky průřezových témat. MŠMT doporučilo uplatňovat vhodné metody a formy vzdělávání, které vedou k aktivizaci žáků a k podpoře činnostního učení.

#### **4.5 Aktivita č. 5: Zajišťování převodu financí a kontrola jejich využívání**

Finanční prostředky (mzdové prostředky a z nich vyplývající ostatní výdaje) byly školám poskytovány MŠMT prostřednictvím KÚ nebo přímo z MŠMT (v závislosti na zřizovateli), jako účelové prostředky. Na realizaci úpravy učebního plánu příslušela na 1 třídu 7. ročníku částka 1370,- Kč/měsíc účelových rozpočtových prostředků. Finanční prostředky byly školám přiděleny se zvláštním účelovým znakem, podle kterého byly sledovány v účetnictví.

V průběhu realizace projektu byla provedena celá řada kontrol, a to na školách, na KÚ a u partnerů projektu. MŠMT provedlo kontroly na školách, na VÚP a na KÚ. MPSV provedlo kontrolu na odboru administrace ESF a rozvojových programů MŠMT - 27, VÚP a ČŠI.

Přehled o celkovém čerpání finančních prostředků v projektu HODINA podává následující tabulka:

Příjemce	poskytnuto v 2004 – 2006 (v Kč)
školy zřízené obcí, svazkem obcí, krajem, soukromé školy	157 286 883
církevní školy	827 926
školy zřízené MŠMT	1 154 192
VÚP	350 000
<b>Celkem</b>	<b>159 619 001</b>

Největší část rozpočtu projektu byla určena pro školy zřízené obcí (svazkem obcí), které tvoří naprostou většinu základních škol v ČR. Podrobný přehled čerpání finanční prostředků pro tyto školy je uveden v tabulce. V jednotlivých částkách jsou započítány také dotace pro školy soukromé a školy zřízené krajem, z celkové částky tvoří ale zanedbatelnou část.

Kraj	2004	2005	2006	2004-2006
Středočeský	3 211 280	9 405 445	6 087 632	18 704 357
Jihočeský	1 868 680	5 518 868	3 599 411	10 986 959
Plzeňský	1 517 960	4 431 572	2 850 647	8 800 179
Karlovarský	986 400	2 633 037	1 584 105	5 203 542
Ústecký	2 427 640	7 382 406	4 623 442	14 433 488
Liberecký	1 391 880	3 964 485	2 496 115	7 852 480
Královéhradecký	1 660 440	4 853 114	3 145 330	9 658 884
Pardubický	1 545 360	4 501 157	2 834 788	8 881 305
Vysočina	1 644 000	4 772 067	3 141 068	9 557 135
Jihomoravský	3 277 040	9 555 183	6 170 964	19 003 187
Olomoucký	2 098 840	6 005 322	3 669 452	11 773 614
Zlínský	1 781 000	5 221 361	3 316 344	10 318 705
Moravskoslezský	3 726 400	11 072 685	7 313 963	22 113 048
<b>Celkem</b>	<b>27 136 920</b>	<b>79 316 702</b>	<b>50 833 261</b>	<b>157 286 883</b>

#### 4.6 Aktivita č. 6: Monitoring a evaluace

Monitoring projektu byl prováděn oběma partnery projektu. VÚP realizoval dvě dotazníková šetření, ČŠI uskutečnila tematicky zaměřenou inspekci.

## 5. Realizační tým projektu

Realizační tým projektu HODINA pracoval ve složení:

- Předseda řídicího výboru: PaedDr. Karel Tomek (MŠMT),  
Mgr. Svatopluk Pohořelý (MŠMT) – od října 2005  
PaedDr. Jiřina Tichá (MŠMT) – od března 2006
- Hlavní manažer projektu: Mgr. Svatopluk Pohořelý (MŠMT)
- Hlavní ekonom projektu: RNDr. Zuzana Matušková (MŠMT)
- Manažer pro monitoring: PaedDr. Jan Tupý (VÚP)
- Manažer pro evaluaci: Ing. Zdeněk Vrhel (ČŠI)  
Ing. Alena Fürstová (ČŠI) – od prosince 2005
- Ostatní členové výboru: Mgr. Darina Brücknerová (MŠMT)  
Radka Bohuslavová (MŠMT) – od června 2006  
Věra Mikysková (MŠMT) – od září 2006  
Ing. Blanka Hofmanová (MŠMT) – od prosince 2006

## 6. Partneri projektu

### 6.1 Výzkumný ústav pedagogický v Praze

Výzkumný ústav pedagogický v Praze je přímo řízenou organizací MŠMT.

Ve spolupráci s MŠMT vytváří koncepci a strategie rozvoje všeobecného vzdělávání. Sleduje a analyzuje domácí i zahraniční vývojové trendy v této oblasti, na jejich základě zpracovává strategické a koncepční dokumenty a podílí se na jejich prosazení do praxe. Vytváří, inovuje a posuzuje kurikulární dokumenty pro předškolní, základní a gymnaziální vzdělávání a napomáhá jejich implementaci do vzdělávací soustavy.

VÚP sleduje různé modely vzdělávání na všeobecně vzdělávacích školách a zjištěné poznatky zapracovává do didaktických a metodických materiálů pro potřeby praxe. Vyvíjí aktivity zaměřené na monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání, na tvorbu evaluačních kritérií a nástrojů. Pro potřeby MŠMT posuzuje vzdělávací programy, učební dokumenty a učebnice, pro mezinárodní organizace zpracovává informativní a analytické materiály. MŠMT, školám a dalším institucím poskytuje expertní, poradenské a konzultační služby.

Pro projekt HODINA připravil VÚP strukturovaný dotazník, ve kterém školy uvedly způsob zařazení disponibilní hodiny do učebního plánu a popsaly, jakým způsobem podporovaly rozvoj klíčových kompetencí žáků. VÚP dále provedl zpracování dat a jejich analýzu, včetně návrhu na využití této analýzy pro systém DVPP k rozvoji klíčových kompetencí.

Pro činnosti VÚP jako partnera bylo v projektu vyčleněno 350 tis. Kč.

### 6.2 Česká školní inspekce

Česká školní inspekce zjišťuje a hodnotí výsledky vzdělávání a výchovy vzhledem k platným normám a zjišťuje a hodnotí personální a materiálně technické podmínky vzdělávací a výchovné činnosti.

Úkolem ČŠI v projektu HODINA bylo provést věcný i finanční monitoring v jednotlivých školách.

ČŠI realizovala tematickou inspekci na vybraném vzorku škol s cílem zjistit, které z variant stanovených MŠMT pro navýšení počtu vyučovacích hodin ředitelé/ředitelky škol využili/y, zhodnotila personální zajištění výuky v navýšených hodinách a zjistila a zhodnotila obsah a způsob výuky v navýšených hodinách.

Pro činnosti ČŠI jako partnera nebyly v projektu vyčleněny finanční prostředky, činnosti ČŠI realizovala v rámci vlastního rozpočtu.

## 7. Dotazníkové šetření VÚP

### 7.1 Cíl a forma

Úkolem VÚP v tomto projektu bylo monitorovat organizační a obsahové využití navýšené volitelné hodiny v 7. ročníku škol, především pak využití obsahů volitelných předmětů pro utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Získané informace ze škol VÚP analyzoval a zpracoval v ucelené zprávě.

Pro šetření byla zvolena forma internetového dotazníku, tedy stejný systém, jakým probíhají Rychlá šetření ÚIV. Školy jsou na tento systém zvyklé a sběr dat byl proto bezproblémový. Svědčí o tom i zapojení 88 % oslovených škol.

Uskutečnila se celkem 2 šetření, vždy v březnu 2005 a 2006 a bylo tedy možno porovnat výsledky a zjistit vývoj v oblasti rozvíjení klíčových kompetencí žáků na školách.

### 7.2 Předpoklady pro šetření

Předpokládalo se, že cílené zaměření na utváření klíčových kompetencí žáků v přidané disponibilní hodině budou učitelé/učitelky postupně s probíhající tvorbou školních vzdělávacích programů stále více promýšlet a přenášet jak do výuky v jiných vyučovacích předmětech daného ročníku, tak i do výuky v jiných ročnících. Byl i předpoklad, že zaměření na klíčové kompetence, především na kompetence komunikativní, kompetence k učení, kompetence občanské a personální budou prvním konkrétním krokem nové koncepce vzdělávání, který může usnadnit pozdější přístup žáků na trh práce.

### 7.3 Zaměření dotazníku

Dotazník se zaměřoval na čtyři základní oblasti:

- ▶ využití přidané hodiny;
- ▶ obsahové zaměření nového nebo posíleného volitelného předmětu;
- ▶ zaměření školy na klíčové kompetence v daném předmětu;
- ▶ zkušenosti se vzděláváním učitelů/učitelek v dané oblasti.

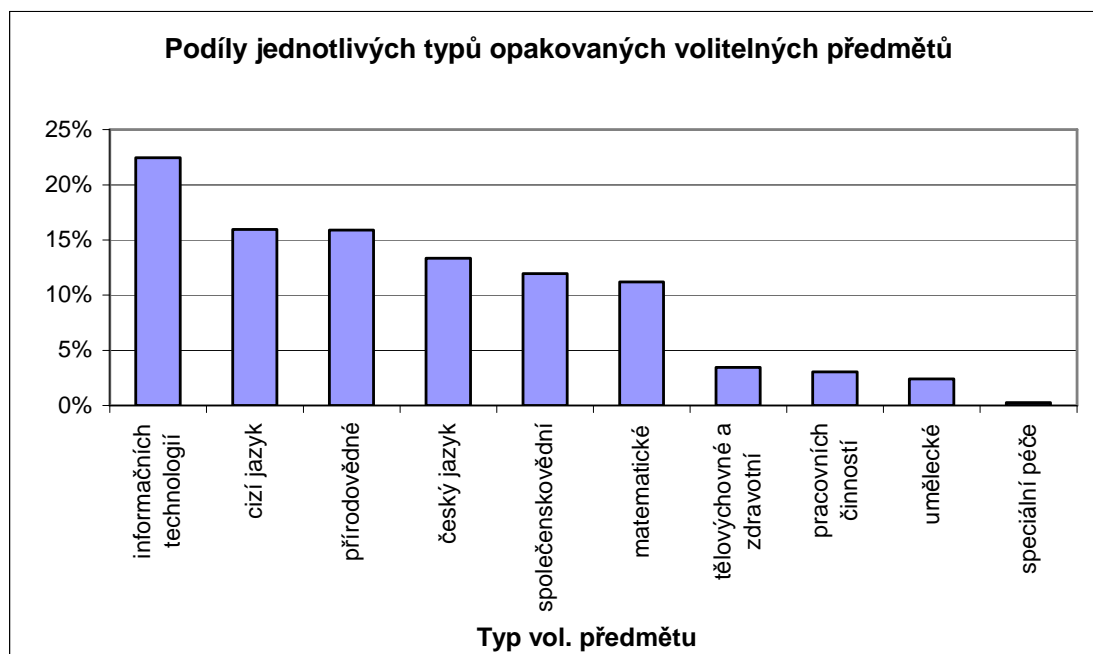
### 7.4 Využití časové dotace

Školy mohly rozšířit počet vyučovaných volitelných předmětů dvojnásobem – zařazením stejného volitelného předmětu jako ve školním roce 2004/05 nebo zařazením jiného volitelného předmětu. Častějším případem bylo zařazení stejných (opakovaných) volitelných předmětů, jejichž počet je téměř trojnásobný oproti počtu zařazených jiných volitelných předmětů. Situace je poměrně logická – školy častěji zařazovaly volitelné předměty, které se osvědčily, o něž měli žáci opět zájem a pro něž měly školy vhodné vyučující.

Nejčastěji byla dotace využita na opakované volitelné předměty z oblasti informačních technologií, které tvořily necelou čtvrtinu (22,4 %) ze všech opakovaných volitelných předmětů. Z ostatních byly nejvíce opakovány volitelné předměty zaměřené na cizí jazyk a přírodní vědy (16 %), přes desetiprocentní hranici se ještě dostaly volitelné předměty zaměřené na český jazyk (13,5 %), společenské vědy (12,0 %) a matematiku (11,2 %). Podíl volitelných předmětů zaměřených na ICT byl zřejmě dán nejen zájmem žáků, ale i zatím menším podílem povinných obsahů zaměřených na tyto vzdělávací aktivity v dosavadních vzdělávacích programech.

Také u jiných zařazených volitelných předmětů, než pro jaké byla využita dotace v minulém školním roce, dosáhly nejvyššího podílu volitelné předměty zaměřené na ICT (22,0 %), následované předměty přírodovědnými (19,1 %) a předměty vycházejícími z obsahu českého jazyka (15,8 %). O něco méně byly zařazovány volitelné předměty zaměřené na cizí jazyk a společenské vědy (10,0 %). Předměty ze zbývajících oblastí byly zařazovány pouze u menšího počtu škol. Z vyššího procenta zařazení volitelných předmětů zaměřených na ICT vyplývá, že o předměty tohoto zaměření byl velký zájem, který znamenal vytvoření nových volitelných předmětů nebo změnu nabídky předmětů jiného zaměření na zaměření ICT.

Typy opakovaných předmětů se co do počtu významně lišily mezi kraji. Každý kraj měl určité charakteristické složení nejčastěji opakovaných typů předmětů, například Liberecký kraj jazykové předměty, Královéhradecký kraj matematické, kraje Plzeňský, Karlovarský a Ústecký společenskovední a přírodovědné předměty, Jihomoravský kraj předměty ICT (informatika měla výrazný podíl ve všech krajích). Praha naproti tomu měla nejvyrovnanější rozložení všech skupin předmětů.



## 7.5 Význam klíčových kompetencí

Z celkového pohledu bez rozlišení vzdělávacích oblastí vyplynulo, že nejdůležitější byly v průměru mezi řediteli/ředitelkami hodnoceny kompetence komunikativní (průměrnou známkou 1,6), které také obdržely nejčastěji hodnocení stupněm 1, a kompetence k učení a k řešení problémů (s průměrnou známkou 1,7). Relativně nižší důležitost byla přisuzována kompetencím občanským, pracovním a kompetencím sociálním a personálním (průměrná známka 2,3; 2,2 a 2,1). Přesto však byly všechny uvedené klíčové kompetence v průměru hodnoceny velmi dobrou známkou (nejhůře známkou 2,3). Výsledky potvrzují nejen preferenci některých klíčových kompetencí, ale zřejmě i schopnost pracovat v době realizace projektu s některými klíčovými kompetencemi snáze než s jinými.

Kompetence	Počet stupňů hodnocení v %					Průměrné hodnocení
	1	2	3	4	5	
k učení	51,2	34,8	10,8	2,6	0,6	1,7
k řešení problémů	47,1	38,7	11,7	2,0	0,4	1,7
komunikativní	55,9	29,1	11,3	3,3	0,4	1,6
sociální a personální	30,2	38,8	24,9	5,3	0,9	2,1
občanské	27,6	32,5	25,5	11,9	2,5	2,3
pracovní	29,7	35,8	21,3	10,1	3,2	2,2

## 7.6 Změny ve výuce

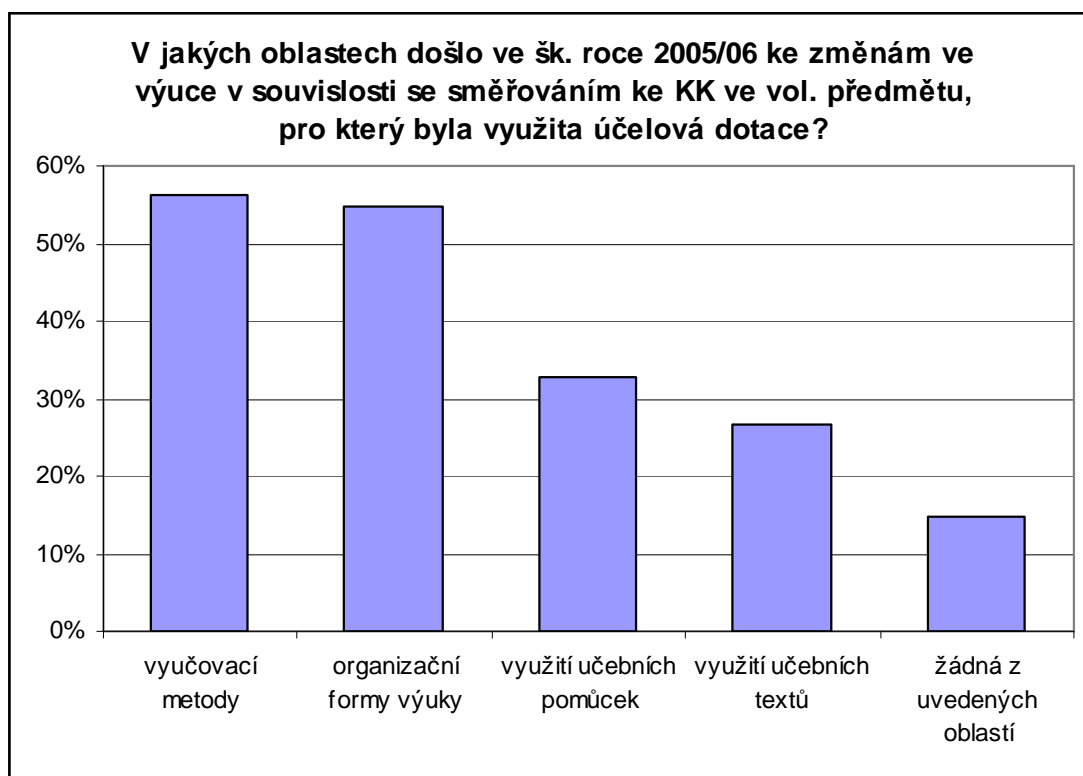
Nadpoloviční většina škol uvedla, že k největším změnám ve výuce v souvislosti se směřováním ke klíčovým kompetencím ve volitelném předmětu došlo v oblastech vyučovacích metod (56,2 %) a organizačních forem výuky (54,8 %). Společně tyto dvě oblasti uvedlo 17 % škol. V téměř třetině škol (32,8 %) došlo ke změnám ve využití učebních pomůcek, v menší míře se změny projevily také ve využití učebních textů (26,6 %). Ke změnám v uvedených oblastech nedošlo podle vyjádření 14,8 % škol.

Vzhledem k tomu, že se školy v průběhu roku 2004/05 i 2005/06 teprve seznamovaly s problematikou klíčových kompetencí, s jejím začleněním do školních vzdělávacích programů a do samotné výuky, nedala se čekat u většiny škol zatím jiná odezva než určitá forma deklarace snah pracovat v daných předmětech s klíčovými kompetencemi. Prezentace dalších aktivit a schopností měnit na základě práce s klíčovými kompetencemi i styl práce byly i v této omezené míře výskytu příznivým momentem a dobrým předpokladem do dalších let přímé realizace ŠVP.

Změny ve výuce ostatních předmětů (nejen v nově zařazeném volitelném předmětu) v souvislosti s klíčovými kompetencemi vykázalo 16,4 % škol z celkového počtu zúčastněných. Nejvíce škol (5,1 %, tj. 93 škol) uvedlo



změny v oblasti samotné výuky ostatních předmětů (změny v metodách, organizačních formách, výběru a redukci učiva apod.). Dále školy uváděly propojenost mezi jednotlivými předměty a poznatky (1,9 %), zlepšení technické stránky výuky (výpočetní a multimediální technika, práce s informacemi – 1,8 %), samostatnost a aktivitu (1,5 %).

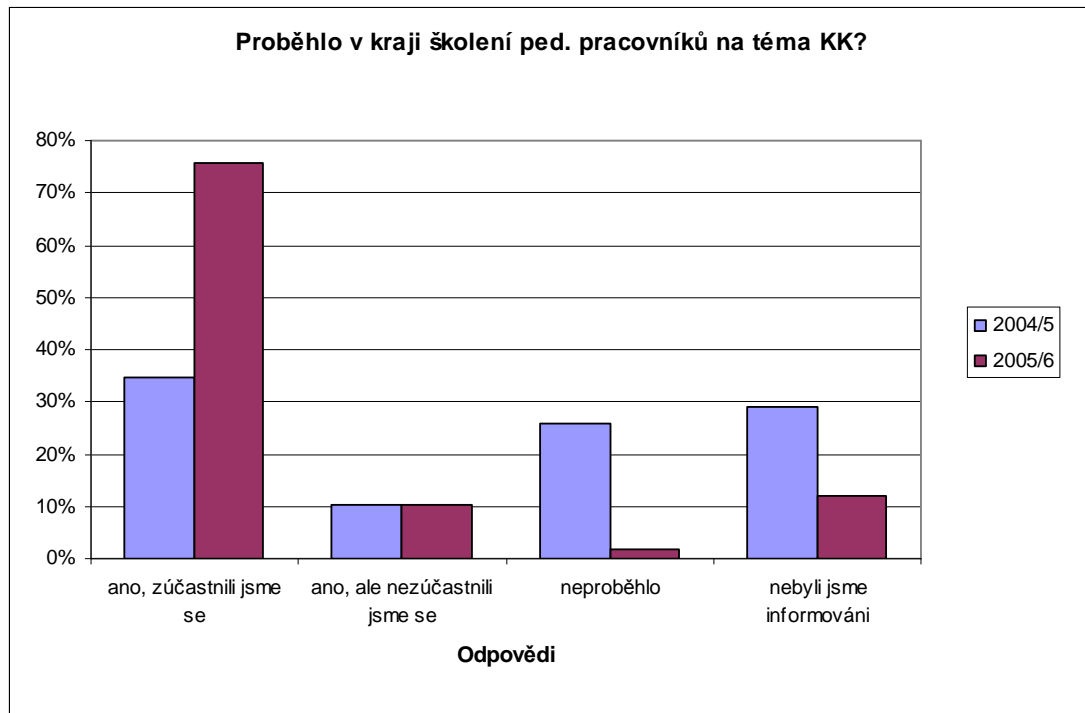


## 7.7 Vzdělávání učitelů/učitelek

Výsledky v grafu potvrzují, že ve školním roce 2005/06 vzrostla významně jak účast na školení ke klíčovým kompetencím, tak informovanost o vzdělávání k dané problematice. Účast na školení ve školním roce 2005/06 je významná především u škol, které ve školním roce 2004/05 o školení ani nevěděly.

Významný se ukázal rozdíl mezi školami s více než 700 žáky, které uvedly nejvyšší účast na školení na téma klíčových kompetencí (85,9 %), a školami s méně než 300 žáky, které uvedly účast o 12,0 % nižší. Zřejmě se zde projevila menší organizační a finanční možnost nejmenších škol dojíždět za vzděláváním.



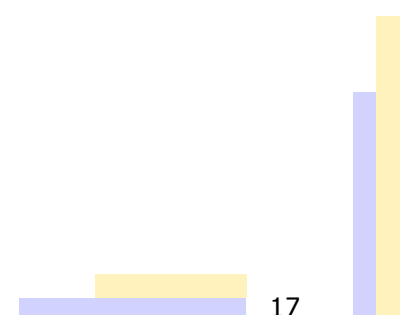


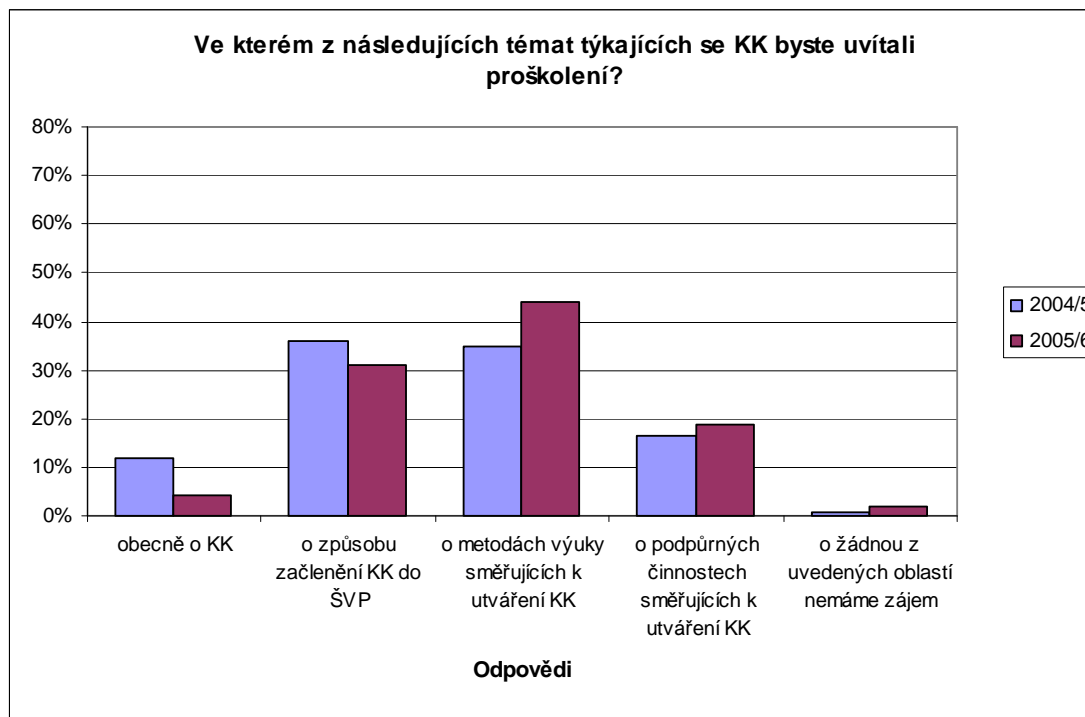
## 7.8 Očekávání učitelů/učitelek ve vzdělávání ke klíčovým kompetencím

Školy by nejčastěji uvítaly proškolení na téma „metody výuky směřující k utváření klíčových kompetencí“ (75,1 %) a v menší míře také na téma „způsob začlenění klíčových kompetencí do ŠVP“ (52,5 %). Dále by školy uvítaly téma „podpůrné činnosti směřující k utváření klíčových kompetencí“ (31,8 %).

Rozložení požadovaných oblastí proškolení se meziročně příliš nezměnilo. Je patrný pouze přesun zájmu od obecné tematiky klíčových kompetencí ke konkrétním výukovým postupům a podpůrným činnostem.

Stav ukazuje na situaci, kdy už školy prakticky nepožadují obecné informace, ale hledají konkrétní praktické rady pro práci s klíčovými kompetencemi.





## 7.9 Zdroje informací o KK

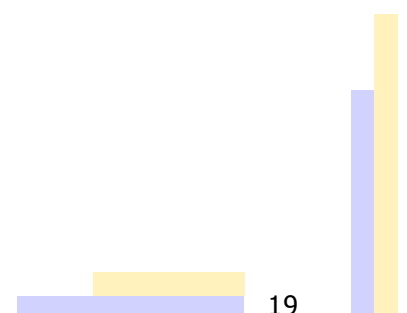
Nejvíce škol (81,6 %) získává další informace o klíčových kompetencích a jejich praktickém utváření na seminářích pořádaných vzdělávacími institucemi. O něco méně (75,2 %) využívaly školy informace o klíčových kompetencích a jejich utváření z internetových zdrojů. Přibližně stejné podíly škol hledaly další informace v knižních publikacích a v časopisech (56,4 %, resp. 55,4 %). Všechny tyto čtyři zdroje informací společně uvedlo 22,7 % škol. Odpověď „jinde“, kde měly školy možnost uvést další zdroje informací, využilo celkem 11 % škol. Nejčastěji uváděly konzultaci či spolupráci s jinou školou a pedagogy (4,9 %), informace od koordinátorů nebo proškolených kolegů (1,5 %) a semináře a školení organizované vlastní školou (1,4 %).

## 7.10 Hlavní závěry

Opakované informace z dotazníku prokázaly:

- ▶ zájem škol o přidanou volitelnou hodinu;
- ▶ snahu škol uplatnit činnosti směřující k poznání klíčových kompetencí a uplatňovat způsoby výuky směřujících k utváření klíčových kompetencí žáků;
- ▶ narůstající počet učitelů/učitelek, proškolených v problematice klíčových kompetencí, narůstající počet škol, které zorganizovaly diskusi k problematice klíčových kompetencí;
- ▶ velký zájem o praktické formy aplikace problematiky klíčových kompetencí do vzdělávání;

- ▶ vyučující škol využívali pro své vzdělávání poměrně vyrovnaně všech nabízených médií (internet, semináře, knihy, časopisy atd.);
- ▶ byly zaznamenány rozdíly v zařazování volitelných předmětů a v proškolení učitelů/učitelek v problematice klíčových kompetencích v rámci krajů, v souvislosti s velikostí sídel a s počty žáků na školách, které naznačují menší variabilitu zařazování volitelných předmětů a menší možnost využití vzdělávacích nabídek u malých škol.



## 8. Zjištění ČŠI

České školní inspekci bylo uloženo provést ve vybrané skupině základních škol tematicky zaměřenou inspekci s cílem:

- ▶ zjistit četnost využití variant stanovených MŠMT pro navýšení počtu vyučovacích hodin v projektu HODINA;
- ▶ zhodnotit personální zajištění výuky v navýšených hodinách;
- ▶ zjistit a zhodnotit obsah a způsob výuky v navýšených hodinách;
- ▶ vykonat kontrolu a monitoring využívání prostředků poskytnutých na projekt Hodina.

Zjišťování a hodnocení ČŠI zabývající se vzděláváním žáků zapojených do projektu HODINA proběhlo ve 118 základních školách s 279 třídami 7. ročníku. Z tohoto počtu 4 školy s 9 třídami 7. ročníku vzdělávaly žáky se zdravotním postižením (bývalé zvláštní školy, pomocné školy). Do 7. ročníku inspektovaných 118 škol docházelo celkem 6 546 žáků.

Tematicky zaměřená inspekční činnost byla realizována ve všech krajích ČR v termínu od 20. října do 16. prosince 2005 v uvedených 118 školách. Z toho finanční kontrola proběhla ve 108 školách. Devět základních škol z vybraného vzorku bylo v regionu Hlavního města Prahy, jedna škola se v souladu s pravidly projektu písemně vzdala finanční podpory k realizaci pokynu MŠMT k navýšení počtu vyučovacích hodin v 7. ročníku základní školy.

Ředitelé/ky všech 118 inspektovaných škol respektovali nařízení MŠMT zvýšit celkový počet hodin v 7. ročníku o 1 vyučovací hodinu k 1. září 2005. Postupovali při tom v souladu s pravidly projektu HODINA, k reálnému zvýšení týdenního počtu hodin došlo u všech žáků 7. ročníků inspektovaných škol.

Většina škol využila projekt HODINA k lepší spolupráci učitelů/učitelek ve školách a k tvorbě dokumentů, které v různé míře směřovaly k podpoře kurikulární reformy. Zejména učitelé/učitelky vyučující v navýšených hodinách byli vedeni k zapracování problematiky rozvoje klíčových kompetencí žáků do plánů učiva příslušných volitelných předmětů.

Projekt HODINA také přispěl k lepší spolupráci škol s rodiči žáků, k rozvoji praktického a činnostního charakteru výuky, k rozvoji schopností a dovedností žáků při práci s informačními a komunikačními technologiemi, k širšímu chápání sounáležitosti člověka a přírody. Zaznamenány byly i multiplikační efekty projektu.

Finanční prostředky byly školami čerpány až na výjimky v souladu s pravidly projektu a platnou legislativou. U kontrolovaných osob byla dodržena účelovost využívání finančních prostředků. Veškeré vyplacené finanční prostředky byly použity na platy, sociální pojištění, všeobecné zdravotní pojištění a na přiděl do fondu kulturních a sociálních potřeb. K porušení pravidel projektu a nesprávnému čerpání finančních prostředků došlo pouze u 0,8 % kontrolovaných finančních prostředků.

## 9. Význam projektu

Z provedených šetření lze usuzovat, že projekt HODINA pomohl při „rozjezdu“ tvorby školních vzdělávacích programů, při počátečních krocích s praktickou výukou zaměřenou na klíčové kompetence, a při nasměrování DVPP. Z odpovědí se dá také vysledovat, že šlo o skutečný začátek reformních snah. Řada škol byla ještě málo poučena a uplatňování klíčových kompetencí pro ně byl poměrně velmi složitý úkol.

Výrazná změna v údajích mezi prvním a druhým rokem šetření však naznačila, že se situace významně zlepšila a byl zde předpoklad, že základní aspekt vzdělávací reformy (směrování výuky ke klíčovým kompetencím žáků) bude stále lépe zvládnán a prakticky uskutečňován.

Projekt HODINA byl 1. projektem ESF na MŠMT, měl vysoký rozpočet, velmi široký dopad i rozsah. Svým způsobem to byl testovací projekt, na kterém se odkrývaly různé problémy s implementací pravidel ESF do pravidel státního rozpočtu. Problémy s postupně řešily a nastavovala se tak pravidla i pro ostatní projekty.

Proto patří poděkování všem realizátorům projektu – ředitelům, ředitelkám, učitelům a učitelkám škol i partnerům projektu, kteří odvedli obrovský kus práce na v pravdě průkopnickém projektu.

## Přílohy

- P1. Seznam použitých zkratk
- P2. Ukázky publicity projektu
- P3. Dotazníkové šetření v rámci projektu HODINA – Zpráva za školní rok 2005/06 (VÚP, Praha, červenec 2006)
- P4. Tematická zpráva - Monitoring a evaluace projektu „Úprava vzdělávacích programů 7. ročníků základních škol směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků v projektu HODINA“ (ČŠI, Praha, únor 2006)

## P1. Seznam použitých zkratk

ČR .....	Česká republika
ČŠI .....	Česká školní inspekce
DVPP.....	další vzdělávání pedagogických pracovníků
ESF .....	Evropský sociální fond
ICT .....	informační a komunikační technologie
JPD .....	Jednotný programový dokument
KK .....	klíčové kompetence
KÚ .....	krajský úřad
MF .....	ministerstvo financí
MMR .....	ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV .....	ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT.....	ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OP RLZ.....	Operační program Rozvoj lidských zdrojů
RVP ZV.....	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SR .....	státní rozpočet
ŠVP.....	školní vzdělávací program
ÚIV .....	Ústav pro informace ve vzdělávání
VLG.....	víceleté gymnázium
VÚP .....	Výzkumný ústav pedagogický v Praze
ZŠ.....	základní škola

## P2. Ukázky publicity projektu

### P2.1 Napsali o projektu HODINA

#### Z Lidových novin, 29. 6. 2004

Sedmáci budou mít od září o hodinu víc

Od září přibude žákům sedmých tříd základních škol do rozvrhu jedna vyučovací hodina. Neměla by pro ně ale znamenat více učiva. Ředitelé ji musí využít na zvýšení počtu hodin některého volitelného předmětu nebo na zařazení dalšího volitelného předmětu.

Volitelné předměty zaměřené na získávání kompetencí by školám měly pomoci také při reformě obsahu vzdělávání. Až začnou učit podle rámcových a školních vzdělávacích programů, měly by se soustředit právě na získávání klíčových schopností, a už ne jen na předávání encyklopedických a faktografických znalostí jako nyní.

Školy hodiny navíc využijí různě, žákům nabídnou třeba matematiku, dějepis, fyziku nebo informatiku. V základní škole na náměstí Interbrigády v Praze 6 se rozhodli využít novou hodinu pro kurz práce s počítačem. Žáci si budou moci vybrat kurz podle úrovně obtížnosti, řekl ředitel Jindřich Kitzberger. Podle něj budou muset další vyučovací hodiny na druhém stupni ještě přibýt, aby se základní školy v jejich počtu vyrovnaly víceletým gymnáziím a mohly pracovat podle svých školních programů. Myslí si ale, že je dobře, když se přidávají hodiny pro volitelné předměty.

"Děti nejsou vystaveny zvýšené naukové zátěži a tyto hodiny jsou užitečné pro získávání klíčových kompetencí," podotkl Kitzberger. Školy by i nadále měly rozšiřovat nabídku volitelných předmětů, aby si z nich mohlo vybrat každé dítě podle svých schopností, dodal.

#### Z Lidových novin, 17. 9. 2004

Sedmákům letos přibyla hodina

Základním školám přibude další hodina do rozvrhu.

Stejně jako v loňském roce, i letos budou žáci druhého stupně trávit ve školních lavicích více času než dříve. Zatímco vloni přibylo po jedné hodině v osmých a devátých ročnících, letos došlo i na sedmáky. Ministerstvo školství se tak snaží srovnat hodinové dotace základních škol a nižšího stupně víceletých gymnázií. Jinými slovy zaručit všem dětem stejné podmínky v období povinné školní docházky.

Jaké i se píše po ř? Někdy to nevědí ani sedmáci.

V loňském roce padly hodiny navíc většinou ve prospěch češtiny a matematiky s jednoznačným zadáním: připravit žáky na přijímací zkoušky na střední školu. V tomto roce je náplň nových hodin pestřejší. A i když tam také matematika či čeština občas figuruje, důvody pro jejich zařazení jsou většinou jiné než v loňském roce.



"Slabším žákům jsme do sedmých tříd přidali gramatiku. Úspěšnější školáci dostanou další hodinu angličtiny," říká ředitelka Krakonošovy základní školy v Loukově u Semil Petra Brůnová. roč zrovna gramatiku? Podle Brůnové úroveň žákovských znalostí v této oblasti rok od roku klesá: "Ten problém se stále zvětšuje. V posledních dvou letech nám žáci běžně píší třeba po ř tvrdé y." Loukovská škola si úplně stejně poradila i s loňskými hodinami navíc v osmičce i v devítce se slabší žáci učili psát správná i-y, ti nadanější se potýkali s angličtinou.

O zdánlivě obyčejnou matematiku rozšířila rozvrh sedmé třídy v letošním roce základní škola v pražské Chuchli. Už název nového předmětu Logické cvičení z matematiky slibuje netradiční pojetí. "Připravované rámcové vzdělávací programy počítají s tím, že děti dokážou samostatně vyvozovat závěry. A to současné děti neumějí, informace dostávají naservírované v televizi nebo na internetu. Jsou líné samostatně myslet a právě k tomu je chceme logickou matematikou ponouknout," zdůvodňuje nový předmět s nadsázkou ředitel Jiří Kovařík. Navíc v loňském roce šla škola proti všeobecnému trendu: hodiny navíc tady nedostala ani matematika nebo čeština, ani cizí jazyky, ale zeměpis a dějepis. "Právě tyhle předměty měly totiž nejhorší hodinovou dotaci. Snažíme se zkrátka zacházet s přidávanými hodinami smysluplně," říká ředitel.

Pražská Základní škola Jana Wericha naložila s novou hodinou po vstupu České republiky do EU aktuálně: "Rozšířili jsme vyučování o zeměpisný seminář. V sedmičce se probírá Evropa, a tak se v rámci nové hodiny můžeme věnovat do větší hloubky Evropské unii," vysvětluje ředitelka Zuzana Martinovská. Podle jejích slov by ale nemělo jít o klasické hodiny s memorujícím učitelem. Zeměpisný seminář by měl více, než je zatím běžné, pracovat s projektovým vyučováním. Děti samy by měly na dané téma vyhledávat, zpracovávat a předávat informace. "Takže se vlastně tímhle způsobem pomaličku dostáváme k takzvaným kompetencím, a tedy k principům připravovaného rámcového vzdělávacího programu," konstatuje Martinovská. Proti loňskému roku, ve kterém škola využila hodiny na obligátní češtinu a matematiku, jde o zajímavé zpestření rozvrhu. Ředitelka ZŠ Jana Wericha Zuzana Martinovská vidí ve sbližování programu základních škol s víceletými gymnázii žádoucí trend. Podle jejího názoru je zvyšování počtu hodin krokem správným směrem - pokud nepůjde jen o další čas pro memorování hotových faktů. "Dítě v tomhle věku je schopné přijímat velké množství informací pokud mu je předložíme zajímavým způsobem," tvrdí Martinovská. Hlavní podle jejího názoru je naučit dítě učit se. A právě k tomu by měly hodiny navíc sloužit.

## **Ze Zlínského informačního serveru, 10. 6. 2004**

Sedmáci se budou učit o hodinu víc

ZLÍNSKÝ KRAJ - Děti sedmých ročníků základních škol stráví od příštího školního roku v lavicích o hodinu víc. Učební plány všech vzdělávacích programů rozšířilo ministerstvo školství o jednu vyučovací hodinu týdně. Doporučuje ji věnovat na procvičování probraného učiva.

"Naše škola se rozhodla využít tuto hodinu navíc k výuce matematiky. V sedmých ročnících jsou osnovy pro tento předmět velice nadupané, a my bychom proto dětem rádi práci ulehčili. V hodině se bude procvičovat probraná látka a dovysvětlovat nepochopené problémy," uvedla ředitelka Základní školy T. G. M. Otrokovice Věra Aujeská.

Základní škola Zlín na Havlíčkově nábřeží zase plánuje rozšířit výuku zeměpisu. "Děti dostanou lepší příležitost prohloubit si své základní znalosti," řekla ředitelka školy Ilona Garguláková a dodala, že jisté problémy s sebou změna samozřejmě přinese. "Hlavně v organizaci školního režimu," uvedla. "Navýšením odpoledního vyučování se totiž zmenší možnosti žáků účastnit se v zájmových kroužcích," podotkla.

Některé školy proto také pojaly rozšíření o jednu hodinu netradičně. "My jsme se rozhodli propojit dva různé předměty a vytvořit prostor pro zajímavé projekty, kterých se naše děti velice rády účastní," řekla zástupkyně ZŠ Kvítková ve Zlíně Věra Křečková. "Jako výchozí jsme zvolili předmět, který děti příliš nezatíží, tedy dějepis. V rámci něj se pak děti zdokonalí ještě i v práci s internetem. Plánujeme totiž zpestřit výuku různými exkurzy do minulosti. Děti nebudou studovat kvanta nezáživných informací, ale samy si po síti vyhledají údaje z historie a na základě nich pak třeba vytvoří dobové kostýmy," řekla Křečková.

Mnozí rodiče se přesto bojí, že budou jejich děti příliš zatížené. "Určitě bych nechtěla, aby se výuka rozšiřovala o matematiku, zvláště proto, že má dcera navštěvuje matematickou třídu," řekla třeba Martina Valíková. "To by bylo na zbláznění. Měl by to být předmět, který dětem pomůže. Když už hodina navíc, uvítala bych procvičení jazyka, nebo odlehčení v tělocviku," dodala.

Věnovat hodinu spíše upevňování již nabytých poznatků nebo jiným zajímavým aktivitám doporučuje i Božena Veškrnová z Pedagogicko-psychologické poradny Zlín. "Zvýšit počet hodin je zajímavá myšlenka, záleží ale na vedení školy, jak ji zrealizuje," řekla. "Pokud ji vhodně zařadí do programu a využije ji například k návštěvám různých méně dostupných odborných pracoven, nebo procvičení probraného učiva, bude to pro děti jen přínosem," dodala.

## P2.2 Učitel'ské noviny č. 23-24/2005

un

Rozhovor LKJICHHGFECD

TEXT A FOTO: JAROSLAVA ŠTEFFLOVÁ



tého projektu financovaného z Evropského sociálního fondu. Způsob, jakým byla v tomto školním roce využita, se v tom následujícím bude opakovat.

**Dostane v září 2005 hodinu navíc také 6. ročník? Bude ve stejném režimu?**

Vyučovací hodina bude do 6. ročníku přidána ve stejném režimu, jako je tomu v 8. a 9. ročníku. Nebude svázána pravidly, jakými je svázána dnešní hodina v 7. ročníku. Škola může ve školním roce 2005-2006 v šestce posílit buď některý povinný předmět nebo zařadit předmět volitelný. Může hodinu věnovat integrovaným předmětům.

**Vraťme se ale zpátky do letošního 7. ročníku.**

Navýšená hodina v 7. ročníku je zcela specifická. Byla totiž zavedena nejen pro postupné navýšení počtu hodin tak, aby mohl být realizován učební plán podle RVP ZV, ale i pro vyrovnání vzdělávacích příležitostí žáků základních škol a víceletých gymnázií. Navíc by měla být zaměřena na rozvoj klíčových kompetencí, které se staly novým fenoménem ve vzdělávání. Jakkoli je tento pojem někdy až nadužíván, neznamená nic jiného, než že se při vzdělávání budeme více soustřeďovat na opravdu důležité věci pro žáka. Učitelé by měli víc přemýšlet

# CO PŘINESLA HODINA NAVÍC V 7. ROČNÍKU



Další, v pořadí již třetí vyučovací hodina přibyla od září 2004 druhému stupni základních škol. Také tentokrát spočívala volba jejího zaměření na školách. Hodina, kterou dostal navíc 7. ročník, však nesměla rozšiřovat počet hodin povinných, ale výhradně povinné volitelných předmětů. O tom, jak tento projekt hodnotí v závěru školního roku ministerstvo školství, jsem hovořila s **KARLEM TOMKEM**, ředitelem odboru základního školství MŠMT.

**Můžete našim čtenářům připomenout, proč k postupnému navýšování hodin dochází?**

Projekt je součástí širšího kontextu, kterým je postupné navýšování hodin tak, aby mohl být realizován vzdělávací obsah stanovený Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. V 8. a 9. ročníku se hodiny navíc objevují buď jako navýšení hodin povin-

ných vyučovacích předmětů, nebo jako zavedení, popřípadě rozšíření stávajících volitelných předmětů. Česká školní inspekce už loni konstatovala, že si ředitelé základních škol s navýšenými hodinami uměli poradit. Využili je především v těch oblastech, které charakterizují profilaci školy.

Hodina, kterou dostal navíc 7. ročník, je v něčem odlišná. Je součástí dvoule-

o návaznostech a propojení jednotlivých vyučovacích předmětů. Musíme si uvědomit, že cíle vzdělávání nespočívají v dílčích vědomostech a dovednostech, ale v jejich širším propojení. To, co si žáci budou odnášet ze základního vzdělávání, by měl být vyvážený soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Klíčové kompetence vlastně tvoří jakýsi klubový svorník vzdělávacího procesu, výsledek vzdělávání.

Ne každý učitel o sobě může odpovědně říci, že takhle denně pracuje, že určení klíčových kompetencí a práce s nimi je pro něj záležitost zcela obvyklá. Proto si myslím, že bylo dobře, když projekt Hodina v 7. ročníku přinesl učitelům příležitost si takový způsob práce otestovat. Za dva roky by měly všechny školy začít v 1. a 6. ročníku pracovat podle vlastního školního vzdělávacího programu, a tam už by



nahližení na výuku prostřednictvím klíčových kompetencí mělo být běžné.

**Před rokem sledovala ČŠI, jak školy navýšily hodiny v 8. a 9. ročníku využití. Zjišťovala to i letos?**

Nejen Česká školní inspekce, také Výzkumný ústav pedagogický připravil dotazníkové šetření, které se v současné době vyhodnocuje. Tematická inspekce ČŠI probíhala ve všech krajích od října do listopadu roku 2004 na 70 základních školách se 136 třídami 7. ročníku. Z tohoto počtu 58 ZŠ vzdělávalo převážně žáky bez speciálních vzdělávacích potřeb, 12 škol žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy dřívější zvláštní a pomocné školy. Možná pro zajímavost struktury vzorku: ve 113 třídách 7. ročníku byl použit vzdělávací program Základní škola, žáci ve zbylých 23 třídách se učili podle učebních plánů vzdělávacích programů pro školy se speciálními vzdělávacími potřebami a podle vzdělávacích programů Obecná a Národní škola.

**Jaká přinesla zjištění?**

Docela potěšující. Všechny 70 inspektovaných škol respektovalo nařízení MŠMT a zvýšilo počet hodin o jednu přesně podle pokynu. K reálnému zvýšení počtu hodin došlo u všech žáků 7. ročníku. Naprostá většina ředitelů – víc jak na 90 % škol – se radila o způsobu rozšíření učebních plánů se svými zástupci, s pedagogy. Jen asi 8 % ředitelů o věci rozhodlo samo. Hlavními hledisky, jimiž se školy při rozhodování řídily, byly názory pedagogů (50 %) a personální podmínky školy (35 %). Na 10 % škol zjišťovali zájem žáků, na 5 % materiálně technické podmínky.

V 77 % škol věnovali hodinu navíc úplně novému volitelnému předmětu, téměř v 9 % škol zvýšili hodinové dotace stávajícího volitelného předmětu. Většina zbývajících škol oba způsoby kombinovala, čtyři školy hodinu nesprávně využily na zvýšení hodinové dotace některého povinného předmětu. Ředitelé více než dvou třetin škol zařadili jeden předmět pro všechny žáky 7. ročníku, necelá třetina se rozhodla pro rozšíření výuky o několik předmětů.

**Kterým vzdělávacím oblastem školy hodinu věnovaly nejčastěji?**

Jednoznačně vyhrála výpočetní technika, informatika a práce na počítači. Na dalších místech se umístil společenskovední nebo dějepisný seminář, pak konverzace v cizím jazyce, cvičení z matematiky, cvičení a praktika ze zeměpisu, sociální dovednosti a komunikace, praktikum z českého jazyka. Ředitelé 58 inspektovaných škol navýšili učební plány celkem o 25 volitelných předmětů ve velice pestré

nabídce. Objevilo se například i psaní strojem, environmentální výchova, dopravní výchova, tvůrčí psaní, ekologický seminář. Výuka v těchto hodinách byla zabezpečena převážně plně kvalifikovaně, ačkoli 97 % škol vystačilo se stávajícími pedagogickými pracovníky.

**Vstupovala inspekce také do hodin?**

Jisté, zajímalo je, jak se při vyučování projevily právě sledované klíčové kompetence. Inspektoři přitom sledovali nejen podporu činnostního učení a metody výuky vedoucí k aktivizaci žáků. Sledovali také, zda nejsou žáci přetěžováni, jestli nedochází ke zvyšování poznávkové části učiva, zda je podporována výuka průřezových témat. S výsledky byli spokojeni. Konstatovali, že ve třech čtvrtinách případů bylo podporováno činnostní učení, metody vedoucí k aktivizaci žáků téměř v 70 %. Ve 47 % byla podle zprávy ČŠI jednoznačně podporována výuka průřezových témat. Zjištěné skutečnosti vypovídaly o tom, že se učitelé na výuku připravovali. V zásadě bylo hodnocení z větší části pozitivní.

Zpráva dala zároveň velice důležitou informaci o obecných trendech. Můžeme-li říci, že tři čtvrtiny zjištění jsou jednoznačně kladné, myslím, že to je zejména s ohledem na nastartovaný RVP ZV velmi dobrý výsledek.

**Říkal jste, že hodina v 7. ročníku je dvouletý projekt. Znamená to, že za dva roky s ní budou moci školy nakládat, jak chtějí?**

Předpokládáme, že přejde do financování z kapitoly státního rozpočtu, takže se dostane do stejného režimu jako ostatní navýšené hodiny.

**Právě to, že není financována ze státního rozpočtu, ale z Evropských strukturálních fondů způsobilo školám problémy s vykazováním.**

Abychom mohli čerpat peníze z Evropských fondů, musíme je nejen řádně zuřadovat podle českých zákonů a pravidel, ale navíc je ještě musíme velmi detailně vykázat a prokázat podle pravidel hospodaření s dotacemi EU. Právě to přineslo ředitelům nemálo papírování navíc. Postupem doby ale zjišťujeme, že se ředitelé cyklus od cyklu učí. Výkazů s chybami je výrazně méně. Je to také první zkušenost s evropskou administrativou. Přestože přináší práci navíc, myslím, že je to dobrý vklad do dalších projektů, kterých se školy budou účastnit. Všechno zlé je pro něco dobré. Nová zkušenost je to i pro ministerstvo. Jsem rád, že jsme nakonec společnými silami projekt rozjeli. Možná si ne plně uvědomujeme, že byl spuštěn prakticky v prvním roce, kdy bylo možné peníze z ESF čerpat.

**Jsou to první peníze z ESF pro školství?**

Nejen to, dokonce jedny z prvních unijních peněz pro republiku vůbec. A hlavně není zcela obvyklé, že se v prvním roce fungování programů vůbec podaří nějaké peníze z ESF čerpat. Zkušenosti zemí, které vstoupily do EU dříve, byly ke schopnosti čerpat finance z ESF velmi skeptické. Všem ředitelům, jimž Hodina pro 7. ročník přinesla zvýšenou administrativní zátěž, náleží velké poděkování za to, že díky nim projekt běží. Doufáme, že bude žákům přinášet užitek i v dalším roce fungování.

**Když pomíneme problémy s administrativním vykazováním hodin navíc, jak podle ČŠI projekt hodnotili ředitelé?**

Výhradně pozitivně. Jen 14 škol uvedlo vedle pozitiv také dílčí negativa a 11 škol projekt nehodnotilo kvůli tomu, že zkušební období považovaly za krátké. Jako pozitiva uváděli ředitelé, že je víc času pro činnostní charakter výuky, pro aktivní poznávání a ověřování teoretických poznatků v praxi. Vítali také větší prostor pro individuální práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, pro výchovné působení na žáky se sociálním znevýhodněním. Ocenili, že hodina navíc umožnila rozvíjet schopnosti a dovednosti žáků při práci s informačními a komunikačními technologiemi. Že dochází k prolínání a posilování mezipředmětových vztahů.

**A negativa?**

Samozřejmě že na ně ředitelé upozornili. Šlo hlavně o složitější organizaci výuky, která v některých školách znamenala zavedení, popřípadě prodloužení odpolední výuky a pro některé žáky tím pádem obtížnější dojíždění. O administrativní náročnosti vykazování nákladů jsme už mluvili.

Objevila se také některá doporučení, například aby se změny týkající se organizace vyučování ve školním roce oznamovaly a zaváděly s dostatečným předstihem. Což o to, projekt jsme měli připravený dlouho, i původní oznámení šlo na školy včas. Jenže pak ještě došlo k některým změnám vyplývajícím z projektu, které šly mimo nás. Letos už školy od května vědí, jaké hodiny a v jakém režimu jim přibudou. Mezi dalšími náměty od ředitelů bylo také upozornění, že by volitelné předměty potřebovaly víc finančních prostředků, aby bylo možné dělit žáky ve třídách na skupiny. Bohužel, zjednodušit vykazování v případě Evropských fondů dost dobře nejde. A pokud jde o využití disponibilních hodin v 7. ročníku i pro rozšíření hodinové dotace povinných předmětů, to mohou udělat za rok, až dvouletý projekt skončí. ■



## P2.3 Učitelství č. 36/2005

un

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ S o n d a N M L K J I C H G F E D C B A

TEXT A ILUSTRACI FOTO: LUKÁŠ DOUBRAVA

Česká školní inspekce se při svých tematických inspekcích v posledních letech zabývala také hodnocením a kontrolou rozšíření učebních plánů vzdělávacích programů pro základní vzdělávání. Nejdříve šlo ve školním roce o disponibilní hodinu pro 8. a 9. ročník, která mohla být školami využita jak pro navýšení hodin povinných vyučovacích předmětů, tak při rozšíření stávajících volitelných předmětů. O rok později ČŠI provedla tematickou inspekci na sedmdesáti školách, která se týkala kontroly využití navýšené vyučovacích hodiny pro 7. ročník, jež má však svá specifika. A protože jde o dvouletý projekt, v listopadu proběhne nová tematická inspekce, a to na dalších sto školách.



Hodina navíc v sedmém ročníku by neměla navyšovat obsah učiva povinných předmětů a neměla by se stát další zátěží pro žáky.

# PROBĚHNE DALŠÍ KONTROLA HODINY NAVÍC

### ČŠI v listopadu zhodnotí využití disponibilní hodiny v 7. ročníku

#### Proč mají sedmáci hodinu navíc?

V UN jsme vás již o základních výsledcích první tematické inspekce zabývající se využitím disponibilní hodiny v sedmých ročnících informovali, konkrétně z pohledu MŠMT (UN 23 – 24/05, str. 8). V krátké době se také dozvíte, jaké šetření v této oblasti provedl Výzkumný ústav pedagogický v Praze. Nás nyní ale budou zajímat další informace a komentář ČŠI, a to jak k výsledkům předešlé tematické inspekce, tak k blížící se druhé etapě inspekci. Nejdříve si však připomeňme základní údaje.

Důvodem pro hodinu navíc, a to nejen v sedmých ročnících, je vyrovnání vzdělávacích příležitostí pro žáky základních škol vůči víceletým gymnáziím. Již avizovaným specifickým hodinu navíc pro sedmé ročníky je především to, že hodinu musí všechny základní školy využít pro rozšíření volitelných předmětů. V neposlední řadě jde také o prostor, ve kterém se školy mají učit rozvíjet klíčové kompetence svých žáků. Pro mnohé školy jde zatím

o první zkušenost s přípravou na realizaci vlastního školního vzdělávacího programu.

Zvláštností projektu je také způsob jeho financování. Je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a celý jeho název zní: Úprava vzdělávacích programů sedmého ročníku škol směřujících k rozvoji klíčových kompetencí žáků. A protože jde vskutku o dlouhý název, běžně je tato součást Operačního programu Rozvoje lidských zdrojů pracovním označována jako Projekt HODINA. Pro sedmé třídy všech základních škol v České republice bylo na dva roky vyčleněno 163 milionů korun, z toho 123 milionů pochází z peněz Evropské unie, respektive z Evropského sociálního fondu. Na jednu hodinu přidáno pro jednu školu je to 1370 korun měsíčně. „Nelze jednoznačně říci, zda je tato částka pro školy dostačující. Záleží na kvalifikovanosti pracovníka a délce jeho praxe, v každém případě to jsou však finanční prostředky, které jsou směřovány do oblasti mezd,“ uvádí ALENA FÜRSTOVÁ, ředitelka odboru kontroly ČŠI.

#### Administrativa se některým školám nevyplatí

Zavedení disponibilní hodiny v sedmém ročníku je pro všechny základní školy povinné. Školy musejí postupovat v souladu s příslušnými pokyny MŠMT. Výjimka se neuděluje. Přesto je možné, aby školy HODINU zrealizovaly, aniž by využily příslušnou dotaci určenou na tento projekt. Ministerstvo školství chce pak po takovýchto „bohatých“ školách, aby své rozhodnutí o nečerpání dotace potvrdily v příslušném formuláři. Zároveň se v něm však zavazují, že navýšení jedné vyučovacích hodiny plně uhradí z rozpočtu školy. Přestože škol, které formulář vyplnily, je asi jen nějaké jedno procento, nabízí se otázka, proč se někdo dobrovolně vzdává dotace?

Jedním z negativ, která ČŠI zaznamenala při své loňské tematické inspekci, bylo tvrzení části ředitelů, kteří si stěžovali na byrokracii spojenou s vykazováním čerpání dotace pro hodinu navíc, a to jak v pedagogické dokumentaci, tak v podkladech pro vyúčtování finančních prostředků. „Protože poskytnuté finanční prostředky nejsou



zvláště vysoké a zároveň se musí při jejich využívání vést samostatná dokumentace (zejména čtvrtletní výkaz o odučených hodinách), některé školy došly k názoru, že se jim tato poměrně náročná administrativa nevyplatí. Jde navíc prakticky vždy o školy, které mají dostatek kvalifikovaných pedagogických pracovníků a nepotřebují žádné další personální navýšení," informuje Alena Fůrstová a dodává: „Nelze tvrdit, že jde o nadbytečnou administrativu, kterou určila EU. Jde o běžné financování podle pravidel projektu – projektové financování, které je realizováno na základě určitého režimu. Jde o administrativu, která je určena především ke kontrole plnění projektu, a to jak v rovině věcné – pedagogické, tak finanční. Ovšem školám, které nemají dostatek kapacit na zpracovávání ekonomických agend, se skutečně může administrativní spojení s projektem zdát jako příliš zatěžující.“

Vloni ČŠI kontrolu využití finančních prostředků určených na realizaci projektu neprováděla. V tomto školním roce se však kontrolní pracovníci inspekce zaměří i na tuto oblast.

#### Kompetence má i kraj

Minulá inspekce dopadla poměrně dobře. Největší chybou, které se dopustilo zhruba 7 procent inspektovaných škol, bylo rozšíření učebního plánu formou zvýšení hodinové dotace povinného předmětu. Školy však v souladu s projektem musejí hodinu navíc využít buď k rozšíření stávajícího volitelného předmětu, anebo zavést úplně nový volitelný předmět. Zároveň nesmí jít o hodinu zaměřenou na nově obsahové záležitosti učiva, ale na rozvoj klíčových kompetencí žáků, tedy doménu výuky v takovémto předmětu má být činnostní učení. Inspektoři připouštějí, že příčinou špatné využití hodiny mohla být jak nedostatečná informovanost některých škol, tak i to, že si nechtěly dále komplikovat své rozvrhy. Část škol totiž jako další negativa projektu uvedla následné problémy s dojezdností žáků nebo s časy určenými pro obědy. Také potřeba některých škol procvičovat učivo nějakého povinného předmětu měla svůj vliv na ignorování smyslu projektu.

S novým školským zákonem se zvýšily sankční pravomoci ČŠI. Nechystají se proto inspektoři pokutovat některé školy opomíjející projekt?

„Takováto situace může skutečně teoreticky nastat, a to tehdy, pokud škola finanční prostředky nepoužila tak, jak měla. Jde o účelové prostředky. Pokud tedy škola poruší pravidla a hodinu vykáže jako odučenou s tím, že na ní ještě přijme dotaci, a skutečnost bude v rozporu s tímto faktem, bude muset v každém případě poskytnuté finanční prostředky vrátit. Nicméně nepředpokládáme, že ČŠI v takovém případě

využije sankcí, které jí umožňuje zákon. Jde totiž o peníze, jež se absolutně většine základních škol poskytují prostřednictvím krajských úřadů v souladu s § 163 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Proto případné odvody neoprávněné čerpaných finančních prostředků a případná další opatření budou v kompetenci krajských úřadů,“ říká ředitelka Fůrstová.

#### Letošní inspekce nebude stejná

Kromě toho, že se ČŠI oproti minulému roku zaměří na kontrolu správného využití finančních prostředků Projektu HODINA, při inspekci se objeví také některá nová hlediska, jež vyplývají především z nového školského zákona.

„Při inspekci budeme vycházet zejména z toho, že vlastní hodnocení školy má nyní provádět v první řadě její ředitel. Jde vlastně o první tematickou inspekci, při které budeme vycházet z autoevaluace. Budeme při návštěvě klást větší důraz na řízení školy, v tomto případě daného projektu – například na základě čeho ředitel rozhodl, jak bude disponibilní hodina pro sedmý ročník využita,“ upřesňuje Fůrstová.

Podle ČŠI by si měl ředitel v ideálním případě nejdříve uvědomit, jaké priority škola momentálně má a zhodnotit podmínky školy – co si může škola personálně i materiálně dovolit, a měl by svou představu předložit pedagogickému sboru. Dále by měl projekt projednat v radě školy (tedy zjistit názor rodičů) a měl by také znát představu žáků, kterých se hodina navíc týká. „Asi není ve všech případech nutné, aby se ředitel děti ptal přímo či prováděl nějaké dotazníkové šetření. Předpokládáme, že zájem děti budou znát učitelé, zvláště třídní sedmého ročníku, kteří ho pak budou řediteli školy tlumočit,“ dodává Fůrstová.

Dále bude inspektory více než minule zajímat, jakým způsobem jsou učitelé určeni pro výuku hodiny navíc speciálně připravování – jestli se zúčastnili nějakých vzdělávacích programů nebo školení v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, a to jak obecně k problematice klíčových kompetencí, tak k dalším tématům podporujícím tvorbu a zavádění školních vzdělávacích programů. Nově bude také ČŠI chtít vědět, jak disponibilní hodina odpovídá Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání a přípravě školy na zavedení školního vzdělávacího programu. Přestože v tomto bodě jde spíše o orientační poznatek (RVP začnou platit až za dva roky), inspektoři chtějí již nyní poznat, jak školy zvládají činnost, která má být základem při utváření vlastních školních vzdělávacích programů.

„Těžšíste naší návštěvy nebude v hospitaci, (která se s největší pravděpodobností neuskuteční) ale v tom, že budeme chtít zjistit, co všechno škola dělá pro to, aby zajistila rozvoj klíčových kompetencí žáků a zdali nastal ve výuce disponibilní hodiny nějaký kvalitativní posun oproti běžnému vyučování. Budeme též chtít kromě ředitele oslovit i další pedagogy, kteří HODINU vyučují,“ doplňuje Fůrstová.

#### Jak se hodina využívá

Z loňské tematické inspekce vyplývá, že jednoznačně dominovala výpočetní technika. Práce na počítači byla školami vnímána jako dovednost, kterou je třeba posílit v první řadě. Následoval společenskovední seminář, zejména dějepisný a do třetice se uplatnily i cizí jazyky. V pestré škále vyučovacích možností pro volitelný předmět nalezeme však také třeba cvičení z matematiky. Podle inspektorů ovšem samozřejmě nesmí jít o další běžnou výuku matematiky, ale žáci by měli tento obor poznat v širších, především pak praktických souvislostech.

Škola nemůže s tak malou dotací zavádět úplně nový předmět, pro který nemá již vytvořeny alespoň základní podmínky. A nemusí jít hned o dostatečně počítačové vybavení. Nepřítomnost kvalitního jazykáře neumožňuje otevřít například konverzační kurz v zamýšleném cizím jazyce.

„Výběr předmětu k využití disponibilní hodiny bude na každé škole vždy více či méně kompromisem. Ředitel musí zvážit personální a materiální podmínky školy, zájem učitelů a zejména rodičů a žáků. Můžeme teoreticky připustit i situaci, kdy zájem děti se bude rozcházet s představou jejich rodičů – žáci budou chtít například hodinu informatiky, rodiče budou s blížícím se vstupem na střední školu upřednostňovat cizí jazyky. Je samozřejmě na řediteli školy, jak se v takové situaci rozhodne, osobně bych však spíše upřednostňovala zájem rodičů. Navíc ředitel, pokud mu to kapacity školy dovolují, může sedmý ročník rozdělit na skupiny, ve kterých se budou vyučovat různé předměty. A i když zjistíme, že si rodiče nebo děti přáli v rámci disponibilní hodiny výuku informatiky, škola v inspekční zprávě pouze doporučíme, aby se v budoucnu na tuto oblast více orientovala,“ komentuje Alena Fůrstová.

Chtěli jsme, aby součástí tohoto článku byla také struktura metodiky připravované listopadové inspekce. Ta již existuje, ale jde zatím jen o pracovní interní materiál. V blízké budoucnosti však ČŠI počítá s tím, že metodiky k jednotlivým typům inspekci budou s dostatečným předstihem vyvěšeny na jejich webovských stránkách.



## P2.4 Učitel'ské noviny č. 41/2005

# CO PROZRADILA HODINA NAVÍC

**Jedna vyučovací hodina, která v minulém školním roce přibyla za podpory EU do učebního plánu 7. ročníku základních škol. Ministerstvo školství si do projektu s názvem Hodina přizvalo ke sledování využití přidané hodiny dva partnery – ČŠI (viz UN č. 36/2005), ale i VÚP. O tom, co sonda prozradila, jsme hovořili s JANEM TUPÝM, náměstkem ředitele Výzkumného ústavu pedagogického v Praze.**

### Kolik škol se průzkumu zúčastnilo a na co byl zaměřen?

Napřed bych měl připomenout, že projekt Hodina byl vytvořen na podporu navyšování hodin v učebním plánu 2. stupně základních škol v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (RVP ZV). Za podpory EU byla přidána hodina do 7. ročníku s tím, že musí být využita výhradně pro volitelné předměty. Průzkum proběhl v březnu letošního roku ve spolupráci s ÚIV, který zajišťoval statistické zpracování materiálu. Vrátilo se 2397 vyplněných dotazníků. Dotazníkem jsme zjišťovali využití přidané hodiny. Sledovali jsme, na jakou oblast se školy zaměřily především, jestli hodinu věnovaly novému volitelnému předmětu, nebo jí posilovaly stávající nabídku. Zajímalo nás také, k jakým klíčovým kompetencím zaměření hodin směřovalo. Byla to prvotní sonda, která měla zmapovat, zda už se školy seznámily s RVP ZV. Jestli vědí, jaké kompetence mohou u žáků v daných hodinách rozvíjet.

### A věděly?

Bylo nám jasné, že školy teprve začínají tvořit školní vzdělávací programy (ŠVP). Školy však dokázaly vztah mezi klíčovými kompetencemi a vyučovacím předmětem najít, i když se dalo těžko ověřit, zda a do jaké míry k nim už skutečně směřují.

Dotazník také pomohl upřesnit, jakou pomoc potřebují učitelé pro tvorbu ŠVP. Sledoval, do jaké míry už na školách proběhla diskuze k RVP ZV a ŠVP. Jakou nabídku v jednotlivých krajích školy dostaly, jestli jí využily a co by ještě potřebovaly.

### Co konkrétního jste se dověděli?

Za prvé se ukázalo, že převažující zaměření přidané hodiny bylo na ICT. To je příznivý trend stejně jako to, že na druhém místě se objevily cizí jazyky. Následovala přírodovědná oblast, tělovýchova... Z hlediska klíkových kompetencí se nejčastěji objevovaly

kompetence k učení, k řešení problémů a k rozvíjení komunikace.

### Jak na tom byly školy se znalostí RVP ZV?

Je třeba poznamenat, že se bavíme o situaci, která byla zjištěna před půl rokem a dnes může být jiná. V době zjišťování údajů (v březnu 2005) se ukázaly určité rozdíly mezi jednotlivými kraji. Největší zájem o školení měly školy na Zlínsku a ve Středočeském kraji. Relativně nejmenší zájem byl v kraji Moravskoslezském (ale může to znamenat, že učitelé už mohli být ve zmíněných oblastech proškoleni). Na otázku, do jaké míry se školy setkaly nebo nesetkaly s problematikou RVP ZV a ŠVP, byla nejdál Praha. Více než polovina pražských škol vykazala, že se s touto problematikou setkala. Asi jen 2 % škol uvedla, že nic nepřipravují, jen čekají. Nejhůř v době sledování dopadl Karlovarský kraj, kde jen 25 % škol sdělilo, že už se s RVP ZV seznámují, a téměř 17 % škol, že nic ne-

připravují. Obecně se RVP ZV a ŠVP zabývalo kolem 40 % škol, 50 – 60 % plánovalo školení, 5 – 10 % škol vyčkávalo. Ptali jsme se i na konkrétní témata, která by učitele zajímala. Konzultovali jsme je pak s pracovníky NIDV a potěšilo nás, že zájem škol do značné míry koresponduje s jeho vzdělávací nabídkou. Pokud budou mít školy o vzdělávání skutečný zájem, svoji oblast si najdou.

### O co školy projevovaly zájem nejčastěji?

Zájem jednoznačně směřoval k tvorbě ŠVP a k problematice vzdělávacích oborů. Například jak začlenit klíčové kompetence a očekávané výstupy do učebních osnov jednotlivých předmětů. Další zájem se týkal týmové práce pedagogického sboru atd.

### Ukázal průzkum, do jaké míry ředitelé vítají nebo nevitají postupné navyšování hodin?

To z něj nevyplývalo. Ostatně zákon říká, v jakém rozsahu učebního plánu se bude RVP ZV realizovat, a ředitelé to berou jako fakt. Když odhlédnu od projektu Hodina, byly signály spíše opačné. Některé školy nechtějí čekat na postupné navyšování. Rády by svůj ŠVP rozjely dříve, než ukládá zákon, a pokud možno v plném rozsahu. Obávají se však, že ve chvíli, kdy dojdou do určitého ročníku, kde se očekává větší nárůst hodin – například ve 3. ročníku cizí jazyk – že nebudou mít k dispozici dostatečný počet vyučovacích hodin. Osobně jsem přesvědčen, že jejich obavy jsou liché. Tak, jak je plán nastaven, by se neměli dostat do problémů. Poslední hodina navíc by měla naběhnout ve školním roce 2008-2009 a to bude realizace RVP ZV teprve na úrovni 8. ročníku.



Výuce cizích jazyků věnovaly školy hodinu navíc hned v druhém pořadí.



## P2.5 Učitel'ské noviny č. 32/2006

# DVA ROKY PROJEKTU HODINA

Zároveň s prázdninami skončil i dvouletý projekt podporovaný EU, který učitelé základních škol znají pod jménem Hodina. Jeho přesný název „Úprava vzdělávacích programů 7. ročníku základních škol směřujících k rozvoji klíčových kompetencí žáků“ už naznačuje, za jakým účelem přibyla do rozvrhu sedmáková jedna vyučovací hodina. JAN TUPÝ, náměstek ředitele VÚP Praha, nás seznámil s některými výsledky opakovaného dotazníkového šetření v tomto projektu.

**Můžete našim čtenářům připomenout, čemu projekt sloužil?**

Obecným cílem projektu, který byl zahájen v září roku 2004, bylo vyrovnání vzdělávacích příležitostí žáků 2. stupně ZŠ a víceletých gymnázií tím, že se do učebních plánů základních škol přidá jedna hodina. Sedmý ročník byl zvolen proto, že v tomto věku se žáci častěji potýkají s kázeňskými i vývojovými problémy – a zároveň si ujasňují svůj zájem o budoucí povolání. To bylo také důvodem, proč byla tato hodina určena výhradně pro posílení volitelných předmětů. Aby si žáci mohli zvolit, co je zajímavé, rozhodnout se, k čemu by chtěli směřovat. Dílčími cíli projektu pak bylo monitorovat, jak byla hodina ve školách využita a k utváření jakých klíčových kompetencí v ní učitelé směřovali. V souvislosti s tím jsme sledovali i to, jak se učitelé na školách i v regionálním vzdělávání problematiku klíčových kompetencí zabývají.

**Na kolika školách jste výsledky projektu sledovali?**

Na vzorku více než 2000 základních škol z databáze ÚIV. Letos stejně jako před rokem, kdy jsme prováděli první šetření, byla návratnost dotazníků velmi vysoká, asi 88 %. Tady bych rád poděkoval všem školám a hlavně ÚIV za technologickou pomoc při samotné organizaci šetření i při vyhodnocování výsledků.

**Byly zkušenosti zjištěné před rokem výrazně jiné než ty letošní?**

Objevily se některé výrazné – a rád připomínám, že příjemné – posuny, hlavně pokud jde o vzdělávání učitelů. Jestliže jsme na jaře loňského roku zjistili, že se klíčovými kompetencemi nějakým způsobem zabývalo asi 40 % ze sledovaného vzorku škol, letos to bylo téměř 90 %. To je velký rozdíl. Zatímco před rokem učitelé hlavně zjišťovali, co



klíčové kompetence jsou, letos už se víc zajímali o to, jak s kompetencemi pracovat, jak k nim směřovat a jak jejich utváření podpořit organizací a metodami výuky. Jasně se tu odráží postupné zapojování škol do tvorby ŠVP.

**Myslíte, že si leckteré školy konečně uvědomily nezbytnost tvorby ŠVP?**

I to je možné. Velkou roli tu ale sehrálo intenzivní vzdělávání koordinátorů tvorby ŠVP, které bylo zahájeno v roce 2005. V době druhého šetření, na jaře 2006, už na většině škol koordinátor fungoval a přinášel mezi kolegy problematiku klíčových kompetencí, kterou i na základě našeho loňského šetření program Koordinátor zvýraznil. Změny nastaly i v zaměření hodiny navíc. Nejčastěji byla tato hodina věnována informačním technologiím, přírodopisnému učivu a výchově ke zdraví, což je pozitivní, cizí jazyky zůstaly na loňské úrovni, došlo k mírnému odklonu od volitelné výuky zaměřené na český jazyk a matematiku. Obsah „přidané“ hodiny se častěji proměňoval na velkých školách s větším počtem učitelů. Nabídka malých škol se měnila méně. Zajímavé bylo zjištění, že se školy lišily i regionálně – někde převažovalo ICT, jinde přírodovědné předměty, jinde zase cizí jazyky. Důvodem může být složení učitel'ských sborů, tradice škol, ale také specifika dané oblasti – přemysl, příroda...

**Neobjevily se v dotazních námitky vůči hodině přidané do rozvrhu?**

Nic takového jsme v odpovědích nezaznamenali.

**Můžeme se ještě vrátit ke klíčovými kompetencím? Signály ze škol potvrzují, že si s nimi učitelé často nevědí rady.**

Je to otázka postupného vývoje. V prvním roce projektu bylo začleňování klíčových kompetencí do volitelných předmětů často asi formální, leckde se tomu teprve učili. Letos už bylo přece jen znát zlepšení situace, i tady však čeká školy ještě velký kus práce. Jak učitelé dotvářejí ŠVP, uvědomují si, co všechno zaměření na klíčové kompetence obnáší. Nastartoval se však i za přispění tohoto projektu důležitý krok, který pomohl reformu posunout kousek dál.

**K čemu bude závěrečná zpráva kromě informací EU sloužit?**

Určitě jako podnět pro NIDV při nastavení dalšího vzdělávání učitelů. Podobně jako před rokem se problematika klíčových kompetencí stala stěžejním tématem Akcí na zakázku (v rámci projektu Koordinátor). Také ve VÚP se budeme řídit přáním učitelů při vyhledávání a zařazování souvisejících metodických materiálů nejen na metodický portál ([www.rvp.cz](http://www.rvp.cz)), ale také při sestavování příruček, které pro školy připravujeme jako výstupy z dalších projektů (Pilot Z a Pilot G).